

De herprofilering van een basisschool

Sinds augustus 2014 geeft de protestants-christelijke DeVisserschool tweetalig onderwijs.¹ In het kader van een landelijk pilotproject wordt het Engels de voertaal in 30 tot 50% van haar lessen voor groep 1/2 t/m groep 7/8.² Het is een kleine basisschool in de kleurrijke probleemwijk De Baarsjes (Amsterdam-West).³ De school ontvangt extra bekostiging dankzij haar gewichtsl leerlingen (37% van de leerlingenpopulatie) en een bonus in verband met de rekrutering uit een grootstedelijk Impulsgebied. In de afgelopen vier schooljaren kreeg gemiddeld 48,5% van de leerlingen in groep 8 een vmbo-advies en nog eens 9,5% een gemengd advies havo/vmbo-t.

Sinds 2008 had de school te kampen met een terugloop van het aantal leerlingen. De autochtone instroom kalfde af naarmate de school 'zwarter' werd.⁴ In 2013 bereikte zij het dieptepunt: in de loop der jaren was de school gekrompen van 199 naar 134 leerlingen. Door zich te profileren als tweetalige basisschool (uniek in Amsterdam!) hoopte zij het tij te keren. Dat is wonderwel gelukt. De jaarlijkse instroom is inmiddels flink gegroeid en het totale leerlingenaantal steeg van 134 (2013) naar 175 (2015).

Volgens de wervende website van de school is het tweetalige onderwijs geschikt voor iedere leerling, dus ook voor allochtone kinderen met een taalachterstand in het Nederlands. Is dat een ambitie die men in de praktijk haalbaar acht? Dat zou dan moeten blijken uit het Ondersteuningsprofiel Passend Onderwijs dat bij de schooldirectie ter inzage ligt:⁵ dat document omschrijft en begrenst de voorzieningen die de school meent te kunnen bieden aan leerlingen die extra steun nodig hebben. Maar bezoekers van de website kunnen kiezen tussen Nederlandse en Engelse tekst. Kennelijk richt men zich mede op een nieuwe doelgroep: hoger opgeleide ouders en misschien zelfs tweetalige gezinnen. Zal de DeVisserschool haar Ondersteuningsprofiel gaandeweg aanpassen, zodanig dat allochtone kinderen met een taalachterstand niet meer aan de bak komen? Laten we een speculatief toekomstscenario schetsen:

1. Het valt te verwachten dat de groei van haar leerlingental in de komende jaren doorzet. Niet alleen uit haar eigen wijk, maar ook uit andere wijken kiezen hoger opgeleide (en tweetalige) gezinnen voor het tweetalig basisonderwijs van de DeVisserschool. Zij ervaren de christelijke identiteit van de school misschien als een pluspunt, maar in elk geval niet als een beletsel. De school eist niet dat ouders haar identiteit onderschrijven.
2. Deze ontwikkeling gaat gepaard met een percentuele groei van het aantal 'witte' leerlingen. Langzamerhand is er ook uitzicht op een percentuele groei van de uitstroom richting havo en vwo. Dit alles maakt de school nog aantrekkelijker voor hoger opgeleide gezinnen.
3. Tegelijkertijd groeit ook het aantal leerlingen met een Engelstalige achtergrond, waaronder niet alleen kinderen uit tweetalige gezinnen maar ook NT2-sprekers. Voor de school is het een uitdaging hen goed op te vangen en hun eventuele taalachterstand in het Nederlands bij te spijkeren. De mix van Nederlands- en Engelstalige leerlingen is bevorderlijk voor de kwaliteit van het tweetalig onderwijs.⁶
4. Door de percentuele afname van het aantal gewichtsl leerlingen, daalt haar gemiddelde overheids-bekostiging, gerekend per leerling. In een vergadering van de Medezeggenschapsraad (2018) wordt geopperd of de vrijwillige ouderbijdrage niet verhoogd moet worden.
5. De school constateert dat zij, binnen haar tweetalig onderwijs, de eindjes aan elkaar moet knopen om iedere leerling voldoende ontwikkelingsmogelijkheden te bieden. Met name door de toegenomen hetero-

¹ Zij noemt zich een oecumenische basisschool, maar haar overkoepelende schoolbestuur (AMOS) is van protestants-christelijke signatuur.

² <http://www.parool.nl/parool/nl/4055/AMSTERDAM-WEST/article/detail/3574504/2014/01/09/De-Visserschool-in-De-Baarsjes-gaat-proef-lessen-in-het-Engels-geven.dhtml> (9/1/2014)

³ <http://www.devisserschool.nl/>; <http://www.devisserschool.nl/NL/De-Visserschool/Schoolgids>;
<http://schoolwijzer.amsterdam.nl/po/vestiging/dr-j-th-de-visserschool>;
<http://www.scholenopdekaart.nl/Basisscholen/8457/De-Visserschool/categorie/Algemeen>;
<http://www.onderwijsconsument.nl/scholenoverzicht/po/school/13FM>

⁴ <http://www.awbr.nl/Nieuwsarchief/TabId/40161/art/5621/de-gekleurde-school-krijgt-een-wachtlijst-over-oo-de-westerparkschool.aspx> (27/6/2013)

⁵ <https://www.passendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2014/07/Werken-met-het-schoolondersteuningsprofiel.pdf> (2012); <https://www.passendonderwijs.nl/over-passend-onderwijs/zorgplicht/schoolondersteuningsprofiel/>;
<http://www.onderwijsconsument.nl/ondersteuningsprofielen-amsterdamse-basisscholen-onvindbaar/> (17/8/2015);
<http://www.swvamsterdamdiemen.nl/>

⁶ Voor leerlingen met een Engelstalige achtergrond fungeert het tweetalig basisonderwijs dus als een soort OALT-onderwijs (Onderwijs in Allochtone Levende Talen), met dien verstande dat de partiële onderdompeling in het Engels niet alleen bedoeld is om sneller Nederlands te leren, maar ook om hun beheersing van het Engels te perfectioneren.

geniteit van de leerlingenpopulatie valt opbrengstgericht onderwijs steeds moeilijker te realiseren. Langzamerhand rijst bij haar de vrees dat zij niet aan de hooggespannen verwachtingen van alle ouders zal kunnen voldoen.

6. De school overweegt het interscholair Samenwerkingsverband Passend Onderwijs voor te stellen haar Ondersteuningsprofiel met ingang van 2018 of 2022 aan te passen: wij zijn gespecialiseerd in tweetalig onderwijs voor leerlingen die een redelijk beginniveau in het Nederlands en/of Engels hebben en er is bij ons geen plaats voor niet-westerse allochtonen die niet aan deze ingangseis voldoen.

7. Binnen de Medezeggenschapsraad gaan echter stemmen op dat men christelijke leerlingen niet de deur mag wijzen, ook al hebben ze met taal- en leerachterstanden te kampen. Men pleit ervoor, dat de school, naast de tweetalige leerlijn, een 100% Nederlandstalige leerlijn creëert om aan haar christelijke missie te kunnen blijven voldoen.

Toegegeven, dit zevenledige toekomstscenario voor de DeVisserschool is speculatief. Maar mijn uitgangspunt is plausibel: gezien haar wettelijke kerndoelen en haar budgettaire randvoorwaarden, kan een basisschool in een achterstandswijk met veel allochtone leerlingen niet ongestraft 30 tot 50% van de onderwijstijd aan de normale Nederlandstalige onderdompeling onttrekken, tenzij men dat compenseert door minimumeisen te stellen aan de kwaliteit van haar instroom. In 2019 wordt verslag gedaan van het pilotproject Tweetalig Basisonderwijs, dat hopelijk licht zal werpen op deze kwestie.⁷

In dat perspectief heb ik dit blogbericht geschreven. Aan de hand van het herprofilingsproject van de Amsterdamse DeVisserschool verdedig ik de hypothese *dat succesvolle invoering van tweetalig basisonderwijs selectie (of zelfselectie) aan de poort vereist*. Met deze hypothese stel ik mij tegenover het ministerie van OCW, dat er vooralsnog (in navolging van EP-Nuffic) van uitgaat dat substantiële onderdompeling in de Engelse taal voor iedere basisscholier heilzaam is. Zo wijst de staatssecretaris met instemming op het initiatief van de DeVisserschool:⁸ “gewoon een school in een zwarte wijk in Amsterdam. Die vindt het wel degelijk belangrijk [dat haar leerlingen een curriculum met 30 tot 50% Engels doorlopen], juist ook om die kinderen voor te bereiden op een goede toekomst.”

Ik denk dat de DeVisserschool een pragmatischer insteek heeft gekozen. Ongetwijfeld is zij zich bewust van de voorsorteerfunctie van het basisonderwijs binnen het Nederlandse onderwijsbestel en van het feit dat risicoleerlingen (zoals kinderen met een taalachterstand in het Nederlands) daarom de hoogste prioriteit moeten geven aan hun vorderingen op het gebied van Nederlandse Taal en Rekenen. Enerzijds wordt zij gedreven door pragmatisch idealisme. Zij heeft de mogelijkheid aangegrepen om in het kader van het landelijke pilotproject *proefondervindelijk te toetsen* in hoeverre tweetalig onderwijs voor haar huidige marktsegment ‘Niet-westers Allochtone Leerlingen’ haalbaar is. Maar anderzijds is zij een ondernemende school die haar marktaandeel wil vergroten. Zij ruikt kansen om met tweetalig onderwijs de ‘witte vlucht’ te keren en nieuwe marktsegmenten aan te boren. En daar hoeft zij zich niet voor te schamen, ook al mocht dit ertoe leiden dat zij sommige categorieën risicoleerlingen niet meer zal kunnen bedienen.

Wes Holleman

weblog onderwijs 27-9-2015

<http://www.onderwijsethiek.nl>

⁷ In ander verband heb ik ervoor gepleit systematisch te onderzoeken in hoeverre Nederlandse basisscholen die ervaring hebben opgedaan met onderdompeling in het Engels geneigd zijn sommige categorieën leerlingen voor hun eigen bestwil niet (of in verminderde mate) aan dergelijk onderwijs bloot te stellen. URL: <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/engels-op-de-basisschool-de-motie-rog> (13/9/2015)

⁸ Voortgezette plenaire behandeling van het wetsontwerp 34031 in de Eerste Kamer (22/9/2015). URL: https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/34031_aanbieden_van_onderwijstijd?zoekrol=vgh5mt4dsk1